
Raportarea tranzacțiilor semnificative cu părțile afiliate ale companiilor listate la bursă

Drd. Lioara-Veronica PASC,
East European Center for Research
in Economics and Business,
Universitatea de Vest Timișoara, Romania,
e-mail: lioara.pasc73@e-uvt.ro

Prof. univ. dr. Camelia-Daniela HAȚEGAN,
East European Center for Research
in Economics and Business,
Universitatea de Vest Timișoara, România,
e-mail: camelia.hategan@e-uvt.ro

Rezumat

Complexitatea tranzacțiilor cu părțile afiliate poate conduce la interpretări subiective privind cerințele de raportare a acestora. Obiectivul lucrării este de a examina natura tranzacțiilor semnificative cu părțile afiliate, modul în care acestea au fost raportate în conformitate cu cerințele legale și modul în care aspectele raportate sunt corelate cu informațiile din situațiile financiare anuale. Studiul cuprinde o sinteză a evoluției reglementărilor specifice în România, precum și o centralizare a informațiilor evidențiate în rapoartele curente publicate de entități și respectiv rapoartele anuale pe perioada 2017-2019, cu scopul de a identifica aspectele de care trebuie să se țină cont în cadrul procesului de raportare și publicare în cazul societăților care desfășoară acest tip de tranzacții. Eșantionul este format din companiile din domeniul energiei listate la Bursa de Valori București, cuprinse în indicele BET, la care statul este acționar majoritar. Rezultatele studiului au arătat că cerințele de raportare au suferit modificări de-a lungul timpului în ceea ce privește atât definirea tranzacțiilor, cât și plafoanele obligatorii de raportare. Din analiza efectuată s-au constatat interpretări diferite ale companiilor privind obligațiile de raportare, ceea ce poate conduce la dificultăți în corelarea și comparabilitatea datelor în contextul transparenței corporative. Concluzia care se desprinde este că apar factori adiționali în cazul raportării acestor tipuri de tranzacții, de care trebuie ținut cont, astfel încât să nu existe niciun impact asupra completitudinii și acurateții acestora, fără a afecta opinia auditorului.

Cuvinte cheie: tranzacții semnificative; părți afiliate; auditor; raportare; transparență;

Clasificare JEL: M42, M48, M41, G38

Vă rugăm să citați acest articol astfel:

Pasc, L.-V., Hategan, C.-D., (2021), Reporting Significant Transactions with Affiliated Parties of Listed Companies on Stock Exchange, *Audit Financiar*, vol. XIX, no. 2(162)/2021, pp. 359-372, DOI: 10.20869/AUDITF/2021/162/012

Link permanent pentru acest document:

<http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2021/162/012>
Data primirii articolului: 5.04.2021
Data revizuirii: 11.04.2021
Data acceptării: 20.04.2021

Introducere

Pentru creșterea gradului de încredere în companiile care sunt listate la bursă părțile interesate au solicitat obținerea mai multor informații corporative și de o calitate ridicată (Boesso & Kumar, 2007). Interesul pentru informațiile corporative a crescut nu numai în rândul utilizatorilor situațiilor financiare, ci s-a răspândit și în rândul utilizatorilor noi, care solicită informații clare, relevante și la timp legate atât de performanțele financiare, cât și de alte informații utile ale activității societăților analizate, în special cele referitoare la dimensiunea lor socială și riscuri corporative. Îmbunătățirile în divulgarea riscurilor joacă un rol important în protejarea intereselor părților interesate și, în consecință, ele reprezintă o parte importantă a reformelor guvernantei corporative (Solomon ș.a., 2000). În același timp, pentru a genera încredere și pentru a obține legitimitate socială, firmele au răspuns la presiunile crescânde ale părților interesate prin dezvăluirea voluntară a unei cantități mai mari de informații legate de risc (Abraham & Cox, 2007). Totodată, societățile listate doresc să se promoveze deoarece, ca orice altă societate, ele dezvoltă un nou produs și anume propriile acțiuni listate.

Comunicarea cu investitorii, analiștii și media este o cale care trebuie privită cu seriozitate de către companii. Rezultatul comunicării cu aceștia ca răspuns la cererea pieței se reflectă direct atât în prețul acțiunilor, dar și în relația cu utilizatorii (Hațegan, 2020). Atât la nivel european, dar și la nivel național, interesul pentru evidențierea cât mai transparentă a informațiilor financiare prezentate duce la necesitatea de a avea reglementări tot mai stricte în privința raportării tranzacțiilor cu părțile afiliate, deoarece apar factori adiționali în cazul auditării societăților care efectuează astfel de tranzacții, de care trebuie să se țină cont încât să nu existe niciun impact asupra corectitudinii și acurateței rezultatelor raportului auditorului independent (Pasc & Hațegan 2020). Un astfel de set de măsuri și instrumente este adoptat chiar în prezent de către Uniunea Europeană prin intermediul directivelor privind: i) armonizarea obligațiilor de transparentă în ceea ce privește informația referitoare la emitenții ale căror valori mobiliare sunt admise la tranzacționare pe o piață reglementată, ii) prospectul care trebuie publicat în cazul unei oferte publice de valori

mobiliare sau pentru admiterea valorilor mobiliare la tranzacționare, iii) stabilirea normelor de aplicare a anumitor dispoziții. Toate aceste directive au fost transpuse în legislația românească.

Obiectivul lucrării este de a identifica gradul de conformare privind raportarea tranzacțiilor semnificative cu părțile afiliate efectuată conform cerințelor legale pe perioada 2017-2019 și analiza modului în care aspectele raportate sunt corelate cu informațiile din situațiile financiare anuale ale companiilor incluse în eșantion, respectiv companiile din domeniul energiei listate la Bursa de Valori București, cuprinse în indicele BET, la care statul este acționar majoritar.

Lucrarea este organizată după cum urmează: în urma revizuirii literaturii și trecerii în revistă a istoricului legislativ, este prezentată metodologia utilizată pentru identificarea nivelului informațiilor dezvăluite de companiile românești listate la bursă privind tranzacțiile cu părți afiliate. Rezultatele sunt prezentate și discutate în secțiunea a patra. Secțiunea finală rezumă principalele concluzii ale studiului cu o scurtă discuție cu privire la implicațiile sale pentru cercetările viitoare, precum și limitările acestui studiu.

1. Literatura de specialitate și cadrul de reglementare

1.1. Literatura de specialitate

Ținerea sub control a abuzului managerial pentru reducerea pierderilor cauzate de conflictele de interese reprezintă pentru mulți cheia guvernantei corporative; acționarii trebuie să fie în mod constant în alertă pentru a nu fi înșelați prin lăcomia sau lipsa de scrupule a managerilor (Charkham & Simpson, 1998).

Din punctul de vedere al teoriei investitorilor, interesul pentru informațiile corporative nu se limitează doar la acționari și la alți investitori, ci se răspândește și la alte grupuri de investitori interesați. În funcție de măsura în care firmele recunosc legitimitatea intereselor acestor părți interesate, acestea tind să raporteze voluntar informații pentru a-și îndeplini scopul propus. Această teorie își concentrează atenția asupra

celor mai influenți actori ai unei organizații, și anume pe cei care o pot influența, direct sau indirect. Conform aprecierilor făcute de Boesso & Kumar (2007) cu cât un grup de investitori este considerat mai critic pentru o companie cu atât mai mare este influența sa asupra practicilor de divulgare a companiei. Miihkinen (2012) a definit divulgarea riscurilor drept „toate informațiile pe care firmele le furnizează în analizele de risc pe care le prezintă în rapoartele lor anuale”. Studiul prezentării riscurilor poate fi considerat un nou domeniu de cercetare în contabilitatea financiară (Linsley & Shrivies, 2006).

În studiile din domeniul cercetării contabile empirice, cercetătorii Beerbaum (2015), Wagenhofer (2008), Cadbury (1999), Markarian și colab. (2007) au considerat că, deși companiile ar trebui să urmeze abordarea relevării investiției specifice către investitorii externi, dezvoltările corporative tind să asimileze și să conveargă la divulgările grupului și să formeze clustere sau pachete, urmând teoria dependenței de cale (Bebchuk & Roe, 1999).

Faulkender & Yang (2012) au menționat că dovezile arată că manipularea benchmarking-ului a devenit mai severă după ce s-a cerut o divulgare obligatorie îmbunătățită, în special la firmele cu reclamații substanțiale ale acționarilor cu privire la practicile de compensare, proprietatea instituțională scăzută și proprietatea consiliilor directorate sau managerilor. Efectul cel mai puternic se resimte la firmele cu directori noi. Aceste constatări pun sub semnul întrebării dacă simpla divulgare poate remedia eventualele abuzuri în compensarea de către cei cu rol executiv.

Tranzacțiile abuzive cu părți afiliate au loc în România din cauza punctelor slabe ale mecanismelor care le guvernează, foarte puține companii dezvoltând informații detaliate (Mihai ș.a., 2017). Căpățînă-Verdeș și Mironiuc (2018) au investigat relevanța informațiilor din rapoartele financiare referitoare la tranzacții cu părțile afiliate pe baza prețurilor de transfer prezentate de entitățile listate în România în perioada de după aplicarea reglementărilor internaționale, respectiv 2012 – 2016. Concluzia studiului a fost că rapoartele fiscale anuale ale entităților listate

care au raportat tranzacții cu părți afiliate trebuie considerate relevante și demne de încredere pentru utilizatorii de date fiscale.

Într-un alt studiu, Ignat & Feleagă (2019) au ajuns la concluzia că fundamentarea principiului concurenței cum este cerut de IAS 24 *Prezentarea informațiilor privind părțile afiliate* reprezintă o analiză subiectivă influențată de legislația internă a țărilor, aducând în discuție ideea necesității unei reguli care trebuie să fie aplicată unitar, în toate țările. În acest moment, dacă o tranzacție cu o parte afiliată este analizată în cadrul unei jurisdicții, aceasta ar putea respecta principiul concurenței și, dacă este analizată într-o altă jurisdicție, este posibil să nu respecte acest principiu. Această situație poate duce la o impozitare dublă a rezultatelor în cadrul unui grup multinațional de companii.

Între interese există o linie foarte fină; Bodu (2019) a clarificat noțiunile de interes contrar sau conflictual, însemnând că între interesul societății și al celui care decide pentru societate există un conflict. Interesul contrar trebuie să fie semnificativ, nu doar marginal și, în primul caz, afectează obiectivitatea decizională și suprimă buna credință a membrilor organelor de administrare față de societatea pe care o girează. Pentru acest motiv, legiuitorul a stabilit acțiuni atât civile cât și penale în cazul deciziilor luate în conflict cu interesul societar. Interesul contrar poate să apară: (i) la reprezentare, când un membru al organului de administrare încheie un act pe socoteala societății deși există un conflict de interese; (ii) în procesul decizional, când unul sau mai mulți membri participă la deliberare sau (iii) în cazul obținerii de profituri personale în urma utilizării de bunuri sau informații la care are acces în virtutea calității de membru în organul de administrare.

1.2. Cadrul de reglementare al raportării relațiilor cu părțile afiliate

În România raportarea tranzacțiilor cu părți afiliate a fost reglementată prin mai multe acte normative, în **Tabelul nr. 1** fiind prezentată cronologia celor mai relevante dintre acestea.

Tabelul nr. 1. Cronologia actelor normative care au reglementat raportarea tranzacțiilor semnificative

Act/ Art.	În vigoare	Rezumat	Observații/ Modificări
Legea nr. 297/2004 privind piața de capital (L297/2004)			
Art. 225	29 iunie 2004	Alin.1 Administratorii societăților tranzacționate la bursă trebuie să raporteze autorității de supraveghere toate actele juridice a căror valoare cumulată depășește 50.000 euro, care au fost încheiate cu angajați, administratori, acționari ce dețin controlul, respectiv cu persoanele cu care aceștia interacționează .	Prima reglementare legislativă din domeniu
		Alin.2 La încheierea oricărui acte juridice se va respecta prețul pieței și interesele terților cu care se încheie actul, menționați la alin. 1.	
		Alin.3 Rapoartele prevăzute la alin. 1 vor preciza elemente precise ca: părțile care au încheiat actul juridic, data încheierii și natura actului, descrierea obiectului acestuia, valoarea totală a actului juridic, datoriile reciproce, garanțiile constituite, termenele și modalitățile de plată.	art. abrogat la 29.03.2017
		Alin.4 De asemenea rapoartele trebuie să cuprindă orice alte informații necesare pentru analizarea efectelor actelor juridice asupra situației financiare a societății.	
Legea nr. 24/2017 privind emitenții de instrumente financiare și operațiuni de piață (L24/2017)			
Art. 82	01 aprilie 2017	Alin.1.....orice act juridic încheiat de către emitent cu administratorii, angajații, acționarii care dețin controlul, precum și cu persoanele cu care aceștia acționează concertat , a cărui valoare cumulată reprezintă cel puțin echivalentul în lei a 50.000 de euro"	Se transpune aproape identic art. 225 din Legea 297/2014 în art.82
Legea 158/2020 pentru modificarea, completarea și abrogarea unor acte normative (L158/2020), printre care și articolul 82 din Legea 24/2017			
Art. 82	28 august 2020	La pct. 40 din lege se menționează că art.82 este abrogat	Informațiile se vor prelua parțial în art. 92 ³ din Legea 24/2017
Art. 92 ³	28 august 2020	(1) Se păstrează alineatul 1 din vechiul art.82 și anume că entitățile tranzacționate la bursă trebuie să raporteze către ASF toate actele juridice și se aduc completări conform cu alineatele 3 și 13.	Răspunderea este acum transferată în sarcina întregului consiliu director
		(3) Definește noțiunea de "tranzacție semnificativă" orice transfer de resurse, servicii sau obligații indiferent dacă acesta presupune sau nu plata unui preț, a cărui valoare individuală sau cumulată reprezintă mai mult de 5% din activele nete ale emitentului	Se introduce și definește noțiunea de tranzacție semnificativă
		(13) În cazul în care pragul de 5% din valoarea activelor nete este depășit în urma cumulării tranzacțiilor cu aceeași parte afiliată sau doar individual, tranzacțiile respective trebuie făcute publice	Suma de 50.000 euro se înlocuiește cu tranzacții semnificative sau în procent de 5% din activele nete ale companiei emitente
		(2) Se preiau alin. (3) și (4) din fostul art.82. Rapoartele cuprind elemente precise ca: părțile care au încheiat actul juridic, data încheierii și natura actului, descrierea obiectului acestuia, valoarea totală a actului juridic, datoriile reciproce, garanțiile constituite, termenele și modalitățile de plată	
		(6) Se preia alin.2 exact așa cum era scris în vechiul art.82 și anume: la încheierea oricărui acte juridice se va respecta prețul pieței și interesele terților cu care se încheie actul respectiv, cu obligativitatea prezentării de justificări pentru tranzacțiile care nu sunt realizate la prețul de piață	Se adaugă obligativitatea prezentării de justificări pentru tranzacțiile care nu sunt realizate la prețul de piață
		Se introduc noi aliniate care aduc clarificări suplimentare, respectiv alin. 5 și alin. 7 la 12	

Sursa: Proiecție proprie

Din **Tabelul nr. 1** rezultă că art. 82 din Legea 24/2017 prevedea un prag valoric de 50.000 euro. Legiuitorul a decis să desprindă din L 297/2004 articolele dedicate emitenților de instrumente financiare și operațiunilor în piață cu aceste instrumente și, deși repetă în proporție de 80% dispozițiile pe care le-a abrogat din acest din urmă act normativ, Legea 24/2017 grupează acele instituții juridice care formează dreptul societar special al pieței de capital (Bodu, 2019). La data publicării legii, articolul 82 cuprindea prevederi clare cu privire la obligațiile administratorilor societăților admise la tranzacționare pe piețele financiare.

Organele legislative au adus reglementările la un nivel mai detaliat, inserând cerințe mai specifice și mai detaliate care includ obligativitatea efectuării unor verificări suplimentare prin auditarea companiilor din aria de aplicabilitate, pentru a proteja investitorii și acționarii și a se asigura că aceștia sunt informați corect și la timp de aceste tranzacții.

Se impune să subliniem definiția noii noțiuni introduse de art. 92³ și anume: prin "tranzacție semnificativă" se înțelege orice transfer de resurse, servicii sau obligații indiferent dacă acesta presupune sau nu plata unui preț, a cărui valoare individuală sau cumulată reprezintă mai mult de 5% din activele nete ale emitentului, potrivit ultimelor raportări financiare individuale publicate de emitent.

Raportarea tranzacțiilor companiilor este urmărită de către Autoritatea de Supraveghere Financiară din România (ASF), care a emis regulamente de aplicare a cerințelor legale. Astfel, ultimul regulament în vigoare este Regulamentul nr. 5/2018 privind emitenții de instrumente financiare și operațiuni de piață (R 5/2018) care la art. 144 precizează că rapoartele publicate de companii sunt analizate de auditorul financiar care are obligația de a emite „un raport în care va preciza dacă prețul, coroborat cu drepturile și obligațiile asumate de părți, este corect prin raportare la celelalte oferte existente pe piață”. Astfel, Regulamentul 5/2018 reglementează procedura și standardele la care societățile de audit sunt obligate să adere, venind în completarea obligativității impusă de art. 82, și anume ca rapoartele publicate de entități cu privire la tranzacțiile semnificative să fie auditate. Potrivit acestui regulament, auditorul financiar analizează doar tranzacțiile raportate în cursul semestrului de către

entitatea auditată și va întocmi un angajament de asigurare limitată. Acesta are la bază proceduri simplificate de obținere a probelor și cu amploare mai restrânsă. Raportul întocmit va preciza dacă prețul, coroborat cu drepturile și obligațiile asumate de părți, este corect prin raportare la celelalte oferte existente pe piață. În cazul în care tranzacțiile nu sunt realizate la prețul de piață se vor preciza cauzele care au dus la această derogare și politicile de stabilire a prețului. Sarcina de a se asigura că documentele justificative care stau la baza întocmirii rapoartelor curente, precum și probele furnizate auditorului sunt complete, corecte și justificate revine exclusiv entității care le întocmește.

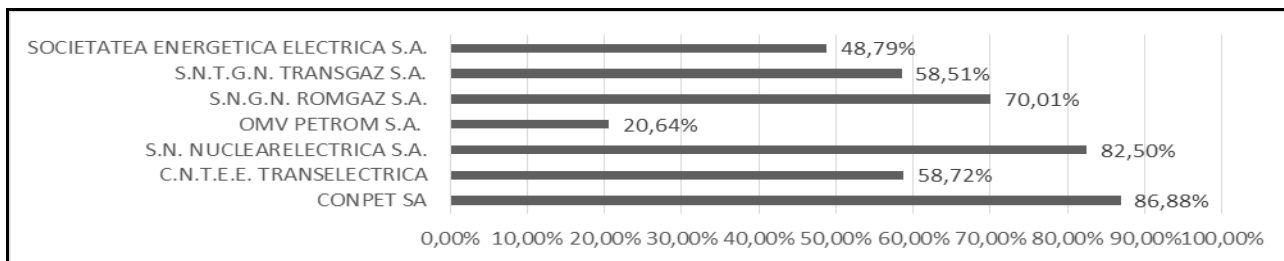
2. Metodologia de cercetare

Metodologia cercetării este calitativă și constă în sintetizarea rapoartelor privind tranzacțiile semnificative publicate de către societăți listate pe piața reglementată pe platforma IRIS (*Issuer Reporting Informațional System*), dezvoltată de către BVB, și de asemenea compararea informațiilor obținute cu rapoartele anuale ale administratorilor acestora și notele la situațiile financiare anuale auditate. Studiul a avut ca obiect de cercetare tematica raportării tranzacțiilor cu părțile afiliate, așa cum a fost reglementat de art. 82 din Legea 24/2017.

Procesul de selecție a avut la baza trei criterii. Companiile trebuie: i) să publice tranzacții conform art. 82 din Legea 24/2017, care să fi avut ca obiect tranzacții de vânzare-cumpărare, ii) să fie incluse în indicele BET al BVB în sectorul de activitate energie, iii) să aibă acționar majoritar statul român.

O primă etapă a constat în documentarea științifică menită să aprofundeze informația deja existentă în domeniul de studiu al tranzacțiilor cu părțile afiliate și a abordat impactul acestora asupra companiilor. Rapoartele au fost selectate utilizând drept criteriu de filtrare expresia „Art. 82 din Legea 24/2017” publicate în perioada 2017 – 2019. Din totalul de 21.325 de rapoarte publicate, în urma filtrului aplicat conform primului criteriu de selecție au fost identificate 1.580 de rapoarte publicate, aferente unui număr de 87 de companii. După aplicarea celui de al doilea criteriu au rămas 7 companii din domeniul energiei, prezentate grafic în **Figura nr. 1**, după ponderea deținută de stat în capitalul social.

Figura nr. 1. Companii din domeniul energiei incluse în indicele BET

Sursa: Prelucrările autorilor, 2021

După aplicarea celui de-al treilea criteriu de selecție au fost eliminate rapoartele celor 2 companii unde statul nu este acționar majoritar, rămânând în eșantion un număr de 535 rapoarte publicate de 5 companii, care reprezintă

o treime din numărul rapoartelor publicate de companiile de piață principală. Caracteristicile companiilor, ordonate alfabetic după simbolul bursier, sunt evidențiate în **Tabelul nr. 2.**

Tabelul nr. 2. Caracteristicile companiilor incluse în eșantionul final

Simbol BVB	Societate	Sector activitate	Nr. rapoarte	Procent deținere
COTE	Conpet SA	Servicii – transport prin conducte	4	58,7162
SNG	S.N.G.N. Romgaz S.A.	Utilități – extracție gaze naturale	159	70,0071
SNN	S.N. Nuclearelectrica S.A.	Utilități – producție energie electrică	214	82,4981
TEL	C.N.T.E.E. Transelectrica	Utilități – transport energie electrică	32	58,6882
TGN	S.N.T.G.N. Transgaz S.A.	Utilități – transport gaze naturale	62	58,5097

Sursa: Prelucrările autorilor, 2021

3. Rezultate

Analiza informațiilor publicate de companiile incluse în eșantion a fost efectuată pe fiecare companie, iar

rezultate sunt centralizate în tabele distincte, sumele fiind exprimate în lei.

În continuare sunt prezentate în **Tabelul nr. 3** informațiile identificate pentru Conpet S.A.

Tabelul nr. 3. Centralizatorul tranzacțiilor semnificative raportate de către Conpet SA

Rapoarte curente IRIS				Situatii financiare (note explicative) și raportul administratorului		
Partea afiliată	Nr. și data contr.	Obiectul contractului	Val. contract	Val. tranz. totală	Val. anuală	An
CFR MARFA	102/30.03.2015	Transport pe calea ferată a țițeiului și a gazului bogat de la rampele de încărcare la destinațiile stabilite de Conpet	225.128.496	227.626.461		
					73.016.731	2019
					64.925.236	2018
					66.960.497	2017
				22.723.997	Per. anterioară	

Sursa: Prelucrările autorilor, 2021

Din analiza rapoartelor tranzacțiilor semnificative la CONPET S.A. s-a constatat că există o corelație între sumele declarate și notele explicative la situațiile financiare

anuale auditate, precum și cu raportul anual al administratorului.

În **Tabelul nr. 4** sunt prezentate informațiile sintetizate pentru compania ROMGAZ S.A.

Tabelul nr. 4. Centralizatorul tranzacțiilor semnificative raportate de către ROMGAZ SA			
Parte contractantă/afiliată	Obiectul contractului	Valoarea estimată a actului juridic fără TVA	An
- Filiala de Înmagazinare Gaze Naturale Depogaz Ploiești S.R.L.	Vânzare-cumpărare gaze naturale piața concurențială	442.723.808	2019
		6.064.865	2018
		211.832.004	2017
S.N.T.G.N. Transgaz S.A.	Prestarea serviciilor lunare de transport aferent punctelor de intrare în SNT	641.233.810	2019
		273.828.829	2018
		343.993.306	2017
Electrocentrale Constanța S.A.	Vânzare-cumpărare gaze naturale piața concurențială	259.051.351	2019
		57.472.382	2018
		117.295.616	2017
S.C. ELECTROCENTRALE GALAȚI S.A.	Vânzare-cumpărare gaze naturale piața concurențială	141.776.108	2019
		79.439.868	2018
		208.399.587	2017
S.C. C.E.T. GOVORA S.A.	Vânzare-cumpărare gaze naturale piața concurențială	63.624.363	2019
		119.556.463	2018
		-	2017
Termo Calor Confort S.A.	Vânzare-cumpărare gaze naturale piața concurențială	30.178.915	2019
		53.370.790	2018
		33.645.712	2017
Termoficare Oradea S.A.	Vânzare-cumpărare gaze naturale piața concurențială (perioada 01.03.2019-31.03.2019)	165.290.440	2019
		234.838.052	2018
		317.048.806	2017
SOCIETATEA COMPLEX ENERGETIC HUNEDOARA S.A.	Vânzare-cumpărare gaze naturale destinate consumului PET și consum non casnici	53.218.355	2019
		61.794.372	2018
		22.016.531	2017
MODERN CALOR S.A.	Vânzare-cumpărare gaze naturale destinate consumului PET și consum non casnici	22.494.899	2019
		2.308.429.070	2018
		-	2017
Societatea ELECTROCENTRALE BUCUREȘTI S.A.	Vânzare-cumpărare gaze naturale pentru categoria de consum non casnici	30.739.518	2019
		-	2018
		-	2017
S.C. OLTCHIM S.A.	Vânzare-cumpărare gaze naturale piața concurențială	7.508	2019
		71.121.740	2018
		24.638.439	2017
S.C. CENTRALA ELECTRICA DE TERMOFICARE ARAD S.A.	Vânzare-cumpărare gaze naturale pentru producerea de energie termică în centralele de cogenerare și centralele termice destinate consumului populației	25.554.285	2019
		-	2018
		-	2017
C.N.T.E.E. TRANSELECTRICA S.A.	Vânzare energie electrică	-	2019
		10.582.851	2018
		-	2017

Sursa: Prelucrările autorilor, 2021

În perioada analizată au fost extrase și centralizate 159 de rapoarte publicate pe platforma IRIS BVB, dar nu s-a putut identifica o corelație între rapoartele publicate și

notele explicative ale situațiilor financiare anuale auditate. La *Nota 23 – Tranzacții și solduri cu entități afiliate (i)* din cadrul situațiilor financiare auditate,

tranzacțiile cu alte societăți controlate de statul român nu sunt considerate, din punct de vedere al situațiilor financiare, tranzacții cu entități afiliate. De asemenea, compania a definit această excepție în *Politicile pentru tranzacții cu părți afiliate*, în cadrul capitolului 5 al documentului. Înainte de revizuirea IAS 24 în anul 2003, entitățile controlate de stat erau exceptate de la dezvăluirea părților afiliate. Această derogare a fost eliminată în revizuirea din anul 2003, care a intrat în vigoare în anul 2005 și continuă să fie în vigoare astăzi. Conform IAS 24, scopul raportării părților afiliate este „să se asigure că situația financiară a unei entități conține informațiile necesare pentru a atrage atenția asupra

posibilității ca pozițiile sale financiare și profitul sau pierderea să fi fost afectate de existența părților afiliate și de tranzacții și solduri restante, inclusiv angajamente, cu astfel de părți”.

În opinia noastră toate companiile, indiferent de ponderea capitalului de stat în capitalul social, sunt obligate să dezvăluie părțile afiliate și tranzacțiile care au loc cu acestea și, de asemenea, sunt obligate să își actualizeze politicile privind tranzacțiile cu părți afiliate în mod corespunzător, conform reglementărilor legale curente.

Tabelul nr. 5 cuprinde tranzacțiile cu părțile afiliate raportate de compania NUCLEARELECTRICA.

Tabelul nr. 5. Centralizatorul tranzacțiilor semnificative raportate de către NUCLEARELECTRICA			
Rapoarte IRIS			
Partea contractantă	Obiectul rapoartelor	Valoarea estimată a actului juridic fără TVA	An
Administrația națională „APELE ROMANE”	Primire ape uzate în resursă provenite de la Centrala Nucleară 2020	71.474.385	2019
			2018
		14.403.516	2017
Administrația națională a rezervelor de stat și a problemelor speciale	Apa grea necesară completării rezervei	15.564.733	2019
		10.316.132	2018
		5.845	2017
Administrația națională „APELE ROMÂNE” –Dobrogea Litoral	Primire ape uzate în resursă provenite de la Centrala Nucleară	7.012.751	2019
		65.366.040	2018
		73.203.936	2017
Administrația națională de meteorologie prin centrul Dobrogea	Servicii de Prognoză/Diagnoză/ Avertizare meteorologică	-	2019
		905.376	2018
		-	2017
Asociere: Pegas Impex și utilități publice Cernavodă	Lucrări de Retehnologizare tronson magistrală agent primar termoficare pe strada Anghel Saligny, Cernavodă	2.232.688	2019
		-	2018
		-	2017
CNTEE Transelectrica	Vânzare energie angro	-	2019
		32.512.985	2018
		24.777.507	2017
Compania Națională a Uraniului (CNU)	Prelucrare materiale nucleare neconforme	573.996.807	2018
		289.400	2017
		147.990.700	2019
Compania națională de administrare a canalelor Navigabile S.A.	Drept de folosință Depozit Echipamente	1.673.929	2019
		10.925.077	2018
		326.311	2017
Institutul de cercetare-dezvoltare pt. fizica pământului (INCDFP)	Servicii de inginerie seismică, Cernavodă	-	2019
		467.640	2018
		-	2017
ISCIR control cazane	Servicii de verificare tehnică	-	2019
		100.000	2018
		150.000	2017
KINECTRICS nuclear România	Activități complete de proiectare, la CNE Cernavodă	35.991.581	2019
		-	2018
		-	2017

Rapoarte IRIS			
Partea contractantă	Obiectul rapoartelor	Valoarea estimată a actului juridic fără TVA	An
(RATEN ICN) – prin Sucursala INSTITUTUL DE CERCETĂRI NUCLEARE PITEȘTI (RATEN ICN)	Tratare a apelor radioactive provenite din activitatea FCN Pitești	5.019.203	2019
	Măsurătorile de C-14 și SR-90	14.509.978	2018
	Servicii de tratare a deșeurilor radioactive	3.135.208	2017
SDEE Transilvania Sud S.A.	Vânzare energie angro	12.868.560	2019
		46.374.401	2018
		-	2017
SDEE MUNTENIA NORD	Vânzare energie angro	63.200.880	2019
Societatea Electrică Furnizare S.A.	Vânzare energie angro	117.951.715	2019
		185.410.063	2018
		339.812.306	2017

Sursa: Prelucrările autorilor, 2021

Din analiza celor 214 rapoarte publicate pe platforma IRIS BVB de către Nuclearelectrica S.A. s-a constatat ca există rapoarte întocmite de către societate conform prevederilor Legii 24/2017 și ale Regulamentului 5/2018. Tranzacțiile raportate incluse în rapoartele curente au fost întocmite de către conducerea societății pentru a raporta către ASF,

auditorul în rapoartele semestriale certifică rapoartele curente, dar sumele raportate nu pot fi corelate cu cele declarate în notele explicative la situațiile financiare anuale auditate, precum și în raportul anual al administratorului.

Tabelul nr. 6 cuprinde tranzacțiile cu părțile afiliate raportate de compania TRANSELECTICA.

Tabelul nr. 6. Centralizatorul tranzacțiilor semnificative raportate de către TRANSELECTICA			
Parte contractantă	Obiectul contractului	Valoarea estimată a actului juridic fără TVA	An
SC SMART SA	Servicii strategice/lucrări în instalații	43.879.780	2019
		-	2018
		50.901.078	2017
S.N. NUCLEARELECTRICA SA	Vânzare-cumpărare de energie electrică	-	2019
		-	2018
		55.958.782	2017
SC TELETRANS SA	Servicii de întreținere și operare a sistemelor de telecomunicații, IT de proces și tehnologii informaționale;	110.692	2019
		-	2018
		28.164.402	2017
SC SMART SA prin Sucursala Pitești	Integrare celule măsură 110kV și întrerupătoare 220kV în sistemul de monitorizare on-line al Stației Grădiște	-	2019
		-	2018
		319.988	2017
SC SMART SA prin Sucursala Sibiu	Stația Grădiște-Revitalizare izolație	-	2019
		-	2018
		497.100	2017
Hidroelectrică SA	Achiziție energie electrică	-	2019
		-	2018
		2.118.417	2017
Societatea Complexul Energetic Oltenia SA	Vânzare – cumpărare gaze naturale destinate consumului PET și consum non casnici	-	2019
		-	2018
		51.986.600	2017
Societatea pentru Servicii de Mentenanță a rețelei Electrice de Transport "SMART" SA	Servicii / lucrări strategice	-	2019
		-	2018
		227.419.041	2017

Parte contractantă	Obiectul contractului	Valoarea estimată a actului juridic fără TVA	An
SC SMART SA – Sucursala Craiova	RC LEA 400 kV Țânțăreni-Turceni G1+2, G3+4	-	2019
		1.236.899	2018
		2.498	2017
Societatea Națională de Gaze Naturale „Romgaz” SA	Achiziție energie electrică	-	2019
		-	2018
		8.893.152	2017
SC SMART SA – Sucursala Constanța	Execuție lucrări pentru Modernizare sistem teleprotecții, telecomunicații în stația Cemavodă	-	2019
		1.236.899	2018
		-	2017

Sursa: Prelucrările autorilor, 2021

La compania Transelectrica au fost extrase și centralizate 32 de rapoarte curente publicate. Toate respectă cerințele de audit, dar nu s-a putut identifica o corelație între rapoartele publicate și notele explicative ale situațiilor financiare anuale auditate și

nici o corelație între rapoartele curente și cele la care face referire auditorul în raportul independent de asigurare limitată.

Tabelul nr. 7 cuprinde tranzacțiile cu părțile afiliate raportate de compania TRANSGAZ.

Rapoarte IRIS			
Partea afiliată	Obiectul rapoartelor	Val. contract	An raport
Suc. Ploiești		-	2019
		-	2018
	Prestarea serviciilor de înmagazinare subterană a gazelor naturale	7.212.860	2017
E.ON Energie România SA		-	2019
		-	2018
	Gaze naturale – Consum Th	81.338.400	2017
S.N.G.N. Romgaz S.A	Gaze naturale din Depozitele de Înmagazinare Subterane; Prestarea serviciilor lunare de transport aferent punctelor de intrare în SNT	316.011.983	2019
		236.316.781	2018
		100.381.572	2017
Societatea complexul energetic Hunedoara SA	Ctr. n3. 51T/26.08.2019	565.771	2019
	Prestarea serviciilor anuale de transport aferent punctelor de ieșire din SNT	2.414.074	2018
	Prestarea serviciilor de transport	2.672.651	2017
Electrocentrale București S.A.	Prestarea serviciilor anuale de transport aferent punctelor de ieșire în SNT	74.906.797	2019
		85.407.014	2018
		82.402.238	2017
CEC Bank S.A.		-	2019
		-	2018
	Servicii de consemnare a sumelor reprezentând indemnizații și despăgubiri la dispoziția persoanelor îndreptățite	362.191	2017
Vestmoldtransgaz S.R.L	Servicii de suport la crearea și funcționarea continuă a comisiilor de achiziții ale Vestmoldtransgaz S.R.L.	948.777	2019
		-	2018
		-	2017
Electrocentrale Constanța S.A.	Prestarea serviciilor anuale de transport aferent punctelor de ieșire din SNT	7.332.374	2019
		2.364.611	2018
		-	2017

Sursa: Prelucrările autorilor, 2021

În perioada analizată au fost extrase și centralizate 62 de rapoarte curente publicate de societatea Transgaz. Societatea respectă cerințele legislative și normele ASF, dar nu s-a putut identifica o corelație între rapoartele publicate și notele explicative ale situațiilor financiare anuale auditate.

În tabelele prezentate au fost centralizate valoric tranzacțiile identificate în rapoartele curente publicate cu scopul de a identifica natura și părțile tranzacțiilor, precum și a le corela cu informațiile prezentate în notele explicative. Din păcate, nu a fost posibilă identificarea

corelațiilor între sumele cuprinse în rapoartele curente ale tranzacțiilor și sumele prezentate în notele explicative la situațiile financiare deoarece în rapoartele curente au fost menționate valoarea contractelor încheiate, care se pot derula pe o perioadă mai lungă de un an, iar în situațiile financiare au fost prezentate strict informațiile aferente exercițiului financiar de referință.

Datorită specificului activității celor 5 companii din domeniul energiei și a fluxului energiei de la producător la consumator au existat relații reciproce între acestea, așa cum rezultă din **Tabelul nr. 8**.

Tabelul nr. 8. Matricea relațiilor reciproce între companii

Simbol	COTE	SNG	SNN	TEL	TGN
COTE	-				
SNG	Nu	-			
SNN	Nu	Nu	-		
TEL	Nu	Da	Da	-	
TGN	Nu	Da	Nu	Nu	-

Sursa: Prelucrările autorilor, 2021

Din **Tabelul nr. 8** rezultă că Conpet SA este singura companie care nu a avut relații cu celelalte patru. Astfel, Romgaz, ca producător de gaze, a încheiat contracte cu Transgaz și cu Transelectrica. Nuclearelectrica, ca producător de energie, a încheiat contracte pentru transportul acesteia cu Transelectrica. Din compararea informațiilor raportate s-au constatat diferențe între raportările reciproce datorată politicilor diferite ale companiilor sau a raportărilor cu întârziere, ceea ce conduce ca sumele din tabelele prezentate să nu fie identice pentru aceeași perioadă.

În urma analizei efectuate am constatat că cerințele de raportare nu își ating complet scopul de a aduce transparență în divulgarea tranzacțiilor semnificative cu părțile afiliate deoarece nu există un mecanism de control și identificare a potențialelor tranzacții neraportate de către companii, din neglijență, eroare sau intenționat până la publicarea rapoartelor anuale. Nu există certitudinea că raportările semestriale sunt corecte, complete și transparente deoarece au la bază date furnizate și verificate exclusiv de către departamentul de audit și control intern al entității. Astfel că doar din situațiile financiare anuale ale companiilor s-ar putea identifica totalitatea tranzacțiilor cu părțile afiliate prezentate conform politicilor fiecărei companii,

situație care poate crea confuzii și inducerea în eroare a utilizatorilor informațiilor.

Concluzii

Într-unul dintre primele studii ale lui Beasley ș.a. (1999) au fost raportate peste 10 situații în care tranzacțiile cu părțile afiliate nu au fost dezvăluite în mod corespunzător. Autorii au demonstrat că, deși auditorii dețineau cunoștințele necesare despre dezvăluirile părților afiliate lipsă pe baza documentației lor, nu au contestat divulgarea companiei și nu au cerut extinderea divulgării companiei.

O primă concluzie pe care o putem trage din acest studiu conform declarațiilor auditorilor este că raportul semestrial introdus ca obligatoriu prin art. 92³ din Legea 24/2017 modificată prin Legea 158/2020 se referă strict la ceea ce compania a divulgat, dar nu au fost efectuate proceduri specifice de verificare a rapoartelor curente, respectiv a surselor din care rapoartele au fost extrase. De asemenea, nu sunt menționate procedurile de verificare a contractelor încheiate cu administratorii, angajații sau acționarii care dețin controlul, respectiv cu entitățile afiliate care, conform legislației, trebuie raportate. Din studiul efectuat au rezultat discrepanțe în raportările publicate de companiile analizate,

care au condus la imposibilitatea de a face corelații între rapoartele curente și rapoartele anuale. În vederea creșterii transparenței corporative, ca responsabilizare se impune o schimbare mai largă a atitudinilor către raportări bazate pe un echilibru de informații financiare și non-financiare. Acestea din urmă ar trebui să fie la fel de credibile și de încredere ca datele financiare. Totodată, pentru creșterea încrederii utilizatorilor situațiilor financiare se impun atât modificarea metodologiei și practicilor procedurale, cât și modificări ale mentalității organizației. Deși legislația a adus completări în ceea ce privește raportarea tranzacțiilor semnificative și a impus obligativitatea auditării companiilor pentru asigurarea transparenței raportării și a veridicității informațiilor prezentate, scopul nu este totuși atins, auditarea este folosită pentru informarea conducerii companiei și nu pentru a evidenția nedivulgarea tranzacțiilor semnificative. Considerăm că aceste deficiențe pot fi datorate subiectivității cu care este înțeleasă și transpusă legislația în procedurile curente și nu în ultimul rând poate fi datorată unei piețe imature la început de drum, care încă nu și-a trăit experiențele proprii.

În mod natural, se impune ca societățile să implementeze un regulament intern care prevede responsabilitățile consiliului și funcțiile cheie deținute de cei din conducere, iar majoritatea membrilor trebuie să fi dovedit că au calificare adecvată pentru responsabilitățile care le revin. De asemenea, se recomandă implementarea unui proces intern și a unor politici pentru definirea, aplicarea, gestionarea corectă a tranzacțiilor cu părți afiliate, respectiv o metodă de verificare a cunoașterii normelor legale și a procedurilor de raportare de către cei implicați, precum și asigurarea creșterii gradului de responsabilizare în cadrul procesului.

În literatura internațională se menționează foarte des despre Benchmarking, anume că „cele mai bune practici” nu pot fi pur și simplu preluate și implementate „chirurgical” în propria organizație (Boxwell, 1994), ci trebuie acordată o

atenție sporită modului în care se implementează, la cultura predominantă, la resursa umană necesară pentru a putea adapta un proces. Aceasta reprezintă o provocare principală a metodologiei de benchmarking, adică adaptarea procesului de la companiile de vârf la propria organizație (Bhutta și Huq, 1999). În procesul de comparare a celor mai bune practici, managementul identifică cele mai bune firme din industria lor sau dintr-o altă industrie în care există procese similare și compară rezultatele și procesele celor studiate („țintele”) cu propriile rezultate și procese.

Studiul efectuat pe companiile selectate a relevat că nivelul de conformare al raportărilor este în creștere în perioada analizată, dar nu s-a putut deduce dacă acestea sunt complete. Modul de raportare, respectiv conținutul rapoartelor, diferă de la o companie la alta, aceasta datorându-se în mare parte și inexistenței unei legislații mature în domeniu care să stabilească modul exact în care aceste raportări trebuie efectuate și elementele pe care trebuie să le conțină. La nivel internațional, experții tind să sugereze, ca o variantă bună, metoda de „benchmarking”, ceea ce presupune, printre altele, crearea unui standard căruia să se conformeze toate companiile din domeniul de aplicabilitate pentru acest tip de raportări și care să definească varianta optimă a documentației care trebuie prezentată.

Limitele cercetării constau în numărul redus de companii incluse în eșantion, precum și din faptul că datele au fost culese manual, existând riscul ca unele informații să nu fi fost luate în considerare. În cercetările viitoare se va extinde eșantionul analizat, precum și natura tranzacțiilor, prin includerea și a celor care se referă la raportarea împrumuturilor între părțile afiliate. De asemenea, se vor include în studiu și alte variabile care să conducă la crearea unui model econometric privind factorii care pot influența raportarea tranzacțiilor cu părțile afiliate.

BIBLIOGRAFIE

1. Abraham, S., & Cox, P. (2007). Analyzing the determinants of narrative risk information in UK FTSE 100 annual reports. *The British Accounting Review*, 39(3), 227-248.
2. Autoritatea de Supraveghere Financiară. Regulamentul nr. 5/2018 privind emitenții de instrumente financiare și operațiuni de piață, *Monitorul Oficial*, Partea I nr. 478 din 11 iunie 2018.
3. Beasley, M. S., Carcello, J. V., & Hermanson, D. R. (1999). Fraudulent financial reporting: 1987-1997. *An analysis of US public companies. Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission*. Disponibil online la adresa https://www.coso.org/publications/FFR_1987_1997.PDF (accesat la 31.03.2021).

4. Bebchuk, L. A. & Roe, M. J. (1999). A theory of path dependence in corporate ownership and governance. *Stanford Law Review*, 52, 127-170.
5. Beerbaum, D. (2015). Towards an XBRL-Enabled Corporate Governance Reporting Taxonomy: An Empirical Study of NYSE-Listed Financial Institutions. SSRN Electronic Available at SSRN: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2857976>
6. Bhutta, K. S., & Huq, F. (1999). Benchmarking-best practices: an integrated approach. *Benchmarking: An International Journal*, 6(3), 254-268.
7. Bodu, S. (2019). Piața de capital. Legea nr. 24-2017 privind emitenții de instrumente financiare și operațiuni de piață. București, *Editura Rosetti*.
8. Boesso, G., & Kumar, K. (2007). Drivers of corporate voluntary disclosure. A framework and empirical evidence from Italy and the United States. *Accounting, Auditing and Accountability Journal*, 20(2), 269-296.
9. Boxwell, R. J. (1994). *Benchmarking for Competitive Advantage*, Madrid, *McGraw-Hill*.
10. Cadbury A. (1999). What are the trends in corporate governance? How will they impact your company? *Long Range Planning*, 32, 12-19.
11. Căpățină-Verdeș, N., & Mironiuc, M. (2018). Value relevance of financial reporting of the related party entities listed at Bucharest Stock Exchange. *Accounting and Management Information Systems AMIS 2018*, 228.
12. Charkham J. & Simpson A. (1998). *Fair Shares, the Future of Shareholders Power and Responsibility*, New York, *Oxford University Press*.
13. Faulkender, M. & Yang, J. (2012). Is disclosure an effective cleansing mechanism? The dynamics of compensation peer benchmarking. *The Review of Financial Studies*, 26, 806-839.
14. Hațegan, C. D. (2020). The Evaluation of the Communication of the Romanian Listed Companies with the Investors. *Audit Financiar*, 18(4), 801-811.
15. IFRS-Foundation. IAS 24 Related Parties Disclosure. Disponibil online la adresa <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ias-24-related-party-disclosures/> (accesat la 31.03.2021).
16. Ignat, I., & Feleagă, L. (2019). Research regarding the issues of the arm's length principle mentioned by IAS 24. *Economic research-Ekonomiska istraživanja*, 32(1), 3034-3051.
17. Kohlbeck, M. J. & Mayhew, B. W. (2004). Related Party Transactions. Available at SSRN 591285 <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.591285>
18. Linsley, P. M., & Shrides, P. J. (2006). Risk reporting: a study of risk disclosures in the annual reports of UK companies. *The British Accounting Review*, 38(4), 387-404.
19. Markarian, G., Parbonetti, A. & Previts, G. J. (2007). The Convergence of Disclosure and Governance Practices in the World's largest firms. *Corporate Governance: An International Review*, 15, 294-310.
20. Mihai, I. O., Radu, R. I., & Isai, V. (2017). Corporate Governance and Related Parties Transactions – Evidence from Romanian Listed Companies. In S. Hugues, & N. Cristache (eds.), *Risk in Contemporary Economy* (pp. 124- 134). Iasi, Romania: LUMEN Proceedings. <https://doi.org/10.18662/lumproc.rce2017.1.10>
21. Miihkinen, A. (2012). What drives quality of firm risk disclosure? The impact of a national disclosure standard and reporting incentives under IFRS. *The International Journal of Accounting*, 47, 437-468.
22. Parlamentul României. Legea nr.297 din 28 iunie 2004 privind piața de capital. *Monitorul Oficial nr. 571/29 iun. 2004*
23. Parlamentul României. Legea nr.24 din 21 martie 2017 privind emitenții de instrumente financiare și operațiuni de piață. *Monitorul Oficial nr. 213/29 mar. 2017*
24. Parlamentul României. Legea nr.158 din 27 iulie 2020 pentru modificarea, completarea și abrogarea unor acte normative, precum și pentru stabilirea unor măsuri de punere în aplicare. *Monitorul Oficial nr. nr. 673/ 29 iulie 2020*
25. Pasc, L. V., & Hațegan, C. D. (2020). Related Parties' Transactions: A Literature Overview on Auditor's Risk. *Ovidius University Annals, Economic Sciences Series*, 20(2), 1021-1030.
26. Solomon, J. F., Solomon, A., Norton, S. D., & Joseph, N. L. (2000). A conceptual framework for corporate risk disclosure emerging from the agenda for corporate governance reform. *The British Accounting Review*, 32(4), 447-478.
27. Wagenhofer H. C. A. (2008). Convergence of internal and external reporting result variable as example of segment results. *Betriebswirtschaftliche Forschung Und Praxis*, 60, 161-176.